

כבר לפני 15 חודש: תלונה למפכ"ל וליועץ המישפטי

ב-17 לאוקטובר 1983, בשיאו של משבר המניות, מנה המישפטן אמנון זכרוני במכתב-תלונה ליועץ המישפטי לממשלה, יצחק זמיר, ולמפכ"ל המישפטה, אריה איבצן, וביקשם לנקוט בהליכים כנגד הבנקים ומנהליהם.

להלן קטעים ממכתבי התלונה:
כפי שמתברר לאחרונה היו הבנקים המסחריים ומנהליהם מעורבים בצורות כאלה או אחרות - בין במישרין ובין בעקיפין באמצעות חברות-בת - ברכישת מניותיהם הם מעורבות זו ש הביאה עליה מלאכותיות במחירן של המניות הנ"ל. גורת הפסדים גדולים לציבור רחב של רוכשי מניות זעירים.

רכשה במישרין או בעקיפין של מניות חברה על-ידי החברה עצמה או גוררת בעקבותיה - בעקיפין - את הפחתת הון המניות שלה.

קניית מניות על-ידי החברה כמוה כהפחתת הונה;
קניית מניות החברה על ידיה אינה דומה להפקעת מניות או להחזר מניות או לכל דבר כיוצא מזה;
החברה אינה יכולה להיות חבר של עצמה;
החוק אוסר מכללא החזרת הון לחברים;

אין להצדיק פעולת החברה אף כפעולה אינצידנטלית למטרותיה. לרכישת מניות-חברה על ידיה תוצאות קשות הן לגבי נושיה. הן לגבי בעלי מניות אחרים והן כלפי הציבור. כמה מן התוצאות הקשות שנגרמו עקב פעולותיהם האמורות של הבנקים ידועות כבר עתה.

פסיקת בית-המשפט העליון (ד' למשל ע"א 486/69 קמחי נ. בנק פויכטוונגר בע"מ, מד"כ 1) (527) מטעימה את פסולתה של כל עיסקה שנעשתה בניגוד להוראת פקודת החברות.

עקרון שלטון החוק מחייב אכיפתו על הכל באופן שווה. הימנעות מאכיפה כזו תגרום תוצאות חמורות גם מבחינת אמון הציבור במערכת המשפטית.

לפיכך הינך מתבקש בזאת להורות על פתיחת חקירה בפני-ליוותיהם הנ"ל של הבנקים ושל מנהליהם ולמצות במלוא החומרה את הדיון עם העבריינים על החוק.

עד כאן קטעים ממכתבי של אמנון זכרוני. המפכ"ל ציין בתשובתו כי הוא מטעימ את המכתב ליועץ המישפטי. לקבלת החלטותיו. ואילו הפרופסור זמיר ציין כי עם גמר בדיקתו ישוב ויודיע לזכרוני את תוצאותיה. הוא לא עשה זאת עד היום.

פרשת המניות הבנקאיות, איך ייתכן שאיש לא פצה פה, ומי שהיה מוסמך לעצור את הפרת החוק הסיטונתית לא פעל?

אחד התירוצים המושמעים היום כפי האשמים הוא שהם פעלו על-פי הוראות-האוצר או הנחיותיו או בהסכמתו או ביריעתו. לתירוץ זה אין שום חשיבות. אחריות הבנקאים היא קודם כל כלפי לקוחותיהם וכלפי מוסדרי תיהם. אם קיבלו הוראה בלתי-חוקית לבצע כרשם - אסור היה להם לבצע אותה, כשם שחייל חייב לסרב לפקודה בלתי-חוקית. ואם אכן קיבלו הוראה כזאת - הרי נותני-ההוראה הופכים לשותפים למזימה וגם אותם יש להעמיד לדין פלילי.

תירוץ אחר שהושמע הוא כי בחוק מסויים - המתייחס להיטל של מילי-חמת הלכנון - השתמש המחוקק במילה "ויסות", ועל כן זכתה השיטה כולה בהכרה חוקית.

גם לטענה זו אין ממש. כי הכרה זו כשלעצמה איננה יכולה להתיר פעולות האסורות במפורש בחוקים רבים. השימוש המיקרי במילה "ויסות" אינו אומר דבר לגבי נסיבות-הויסות. קביעת מחירי-המניות, המניפולציות שנעשו בשוק המניות וכן הלאה.

קיים ויסות שהוא חוקי וסביר. הויסות מותר, וגם מקובל במקומות רבים בעולם. כאשר הוא בא להגן על מניה בפני מניפולציות מלאכותיות - כלומר שהוא משמש בדיוק למטרה הפוכה מזו שהוגשמה על-ידי הבנקים. ויסות מותר לשם שמירה על יציבות השוק ושמירה על כספי-הציבור. כאן שר יוצאת הנפקה חדשה מטעם גוף רציני, מקפיד החתם (מוכרה-הנפקה) על ויסות. מתי? אם וכאשר נוצר היצע מיקרי, או שנוצר ביקוש מלאכותי. אז חייב החתם לספק סחורה כדי למנוע עליית-שערים והמלך זה בא למנוע את המניפולציות.

ויסות מסוג זה לא יילך לעולם נגד המגמה הכללית בשוק. אם המגמה היא עליה, ירשה הויסות עליה. אם המגמה הכללית היא ירידה, ירשה הויסות ירידה.

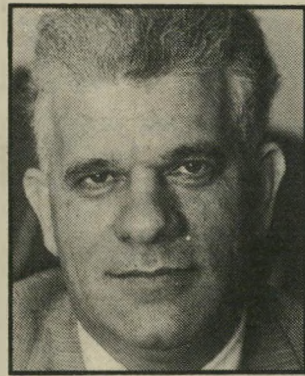
אבל מה קרה אצלנו?

ויסות מניפולטיבי

קובל בעולם שכל בנק חייב שיהיה לו הון עצמי, העומד ביחס

שסעיף זה חל על נגיד בנק ישראל והמפקחת על הבנקים. גם לגבי הפקידות הבכירה יש תתיחסות בחוק העונשין.

עובדי-ציבור אשר מתוך שימוש לרעה בסמכותם עשו, או הורו לעשות, מעשה שרירותי, הפוגע בזכות של אחר, הרי שהם אחראים בפלילים וצפויים לעונש של עד שלוש שנות-מאסר. ברור שמי שהתיר את הויסות או הורה לעשותו - חשוד בעבירה זו. לפי סעיף אחר, עובדי-ציבור העושה במילוי-תפקידו מעשה מירמה או הפרת-אמונים הפוגע בציבור - אף

נגיד מנדלבאום
בנק ישראל

מפקחת-על-הבנקים מאור
בנק ישראל

נגיד-לשעבר גסני
בנק ישראל

אם לא היה נמנע משום עבירה אילו נעשה כנגד יחיד - דינו מאסר עד שלוש שנים.

עובדי-ציבור הנמנע במזיד מלמלא חובה המוטלת עליו על-פי דין - דינו מאסר שלוש שנים.

חוק ההגבלים העסקיים גם הוא שייך לעניין האישומים האפשריים של מנהלי הבנקים. על פי ההסדר הכולל, חל איסור גם לקבוע קרפ-עולה.

לפחות מאז חודש פברואר 1983, אחרי סניית האוצר אליהם, הסכימו הבנקים לקבוע תשואה אחידה, כאשר נקבע שהעלייה תהיה בשיעור חודשי של חצי אחוז מעל לעליית המדד. בכך הם הפרו את "חוק ההגבלים העסקיים", ובכך הם ביצעו עבירה על "חוק ההגבלים העסקיים". להעבר עליה צפוי לארבעה חודשי מאסר או קנס כספי.

הוראה בלתי-חוקית

אם אכן נעברו בעליל עבירות כה רבות לאורך שנים סביר

שהם נרכשו, בעוד ששוויים נופל מן השווי הנקוב במאזנים. למעשה חלק מהאקטיב הוא אקטיב פיקטיבי מפני שאין לצפות שהחברות יוכלו להחזיר ולוא גם מחצית מההלוואות שקיבלו כנגד שיעבור המניות.

סעיף 15 לפקודת הבנקאות קובע שכל בנק אשר כמזיד אינו מקיים את הוראות פקודת הבנקאות, וכל מנהל-בנק אשר איננו נוקט בכל הפעולות כדי שהבנק ימלא אחרי דרישות פקודת-הבנקאות, או אינו נוקט בכל הפעולות כדי להבטיח נכונותו של דו"ח בנקאי - צפוי למאסר של עד שנתיים.

על-פי חוק-העונשין, טענה עובד-דתית, שהטוען אותה יודע שאינה אמת, או שאינו מאמין שהיא אמת - היא כגדר מירמה.

לדעתי, הבנקים קיבלו מן הציבור כספים במירמה ובנספח בות מחמירות, וכל האחראים לכך צפויים, על-פי סעיף 415 לחוק העונשין, לעונש עד חמש שנות מאסר.

מנהלי הבנקים ידעו היטב שהסכומים שבהם מוצעות די מניות למכירה בסרמיה מוגזי זמת - כלומר שלא בהתחשב בשווי האמיתי - היא טענה עוברתית שיקרית, ועל כן היא כגדר מירמה.

הפרת-אמונים

סעיף אחר, 416, קובע שהמקבל דבר בתחולה או בניצול מכוון של טעות הוולת, אף שהמעשים אינם מגיעים למירמה - דינו שנתיים מאסר.

לדעתי, המאזנים של היום אינם משקפים את השווי האמיתי של הבנקים. מנהלי-הבנקים וציגו במוסד מכים כוונים תמונת-מצב, שי איפשרה להם לקבל כספים מהציבור. עבירה זו דינה עד שלוש שנות מאסר, ואם נעבי רה העבירה בנסיבות מחמירי רות - דינו של הנאשם עד חמש שנות מאסר.

מעבר לזה: מנהלי-תאגיד ומנהלי-העסקים שלו, שעשו כיוודעין בעיסקיי התאגיד או כנססיו דבר הפוגע ביי כולתו של התאגיד לקיים את תתי-חייבויותיו - דינו מאסר חמש שנים. כל מנהל שעשה בעיסקיי-התאגיד כר רך הפוגע בנייהול התקין של עסקיו - דינו מאסר שנה.

ברור בעליל שמנהלי-הבנקים, כי מעשה מכירת המניות שלא על-פי שוויין האמיתי, פגעו ביכולת הבנקים לקיים את תתי-חייבויותיהם. הבנקים אינם יכולים לעמוד בתתי-חייבויותיהם בזמן הפרעון, כי רכושם אינו מספיק לפרעון התתי-חייבויות. והראייה: הם ייאצו לקבל כספים עצומים ממ שלס-המיסים כדי לעמוד, כבוא הזמן, באותן התתי-חייבויות.

סעיף 420 לחוק העונשין עוסק בעבירה שעובר המשתמש במיסמך מזויף. סעיף 422 קובע שלגבי שידול במירמה לעורר מיסמך - דין המשדל כדון המזויף.

סעיף 425 קובע שמנהל אשר נהג, אגב מילוי תפקידו, במירמה או בהפרת אמונים הפוגעת בתאגיד, דינו מאסר עד שלוש שנים.

סעיף אחר, 431, גם הוא מתייחס לעניין זה. הוא קובע שהמנצל את המי צוקה, החולשה הגופנית או השיכלית, חוסר-הודעוין או קלות-הרדעת של הור לת, ודורש או מקבל תמורה העולה במידה בלתי-סבירה על התמורה המי קובלת - דינו מאסר שנה.

סעיף נוסף 440, קובע כמפורש: הקושר קשר עם זולתו להשפיע במירמה או בהונאה על מחירי-השוק של דבר הנמכר בפומבי, או להנות את הציבור, דינו מאסר עד שלוש שנים.

זהו לא הכל. גם אם המנהלים לא נטלו חלק אקטיבי בכך, הרי שהם אחראים כמי שידעו שאחרים זוממים לעשות מעשה-השפיע, ולא נקטו באמי צעים סבירים למנוע את עשית-המעש שים. במיקרה כזה דינו של האחראי הוא מאסר עד שנתיים ימים. יתכן

מטעמי-ניולות וגם לשם הכוונת שוקי ההון לפי המדיניות הכלכלית. למשל כשרוצים להגביל מתה-הלוואות. מקר כל בכל מדינה, גם כאשר אין בעיות אינפלציה, שבנק חייב להחזיק אחוז מסויים מהונו תחת ידו, מטעמי ביטחון. כאשר יש מגמה ממשלתית של אי-הורמת כספים, אומרים שעל פיקדונות לזמנים קצרים חייבת להיות הפקדה של 90% אחוז.

הכסף הוחזק בבנק ישראל או בבני-קיס כח"ל. בנק-ישראל היה משנה את התקנות לגבי שיעור הניולות, שחייבים היו לקיים על סוגי-פקדונות שונים.

לבנקים יש אינטרס להגדיל את ההון העצמי שלהם, אם על-ידי הנפקות של מניות ואם על-ידי שטרי-הון, שגם הם, למעשה, מניות. הריווחיות של הבנק תלויה במידה רבה בכמות ההלוואות שהוא יכול לתת. יש לזכור שלגבי כספים שבה בנקים היו אמורים להחזיק בבנק ישראל, היו שיעורי-הריבית נמוכים. לבנקים היתה בעיה של גיוס הון עצמי, בייחוד בתקופה של שפל בשוק המניות. לפני שהתחילו המניפולציות, מניות הבנקים לא היו מושכות בעיני המשקיעים, כי ריווחי הבנקים איפשרו רק מחיר נמוך.

לבנקים לא הירשו להוציא אגרות-חוב צמודות לדולר או למדד, וגם לא לקבל פיקדונות צמודים. או נוצרו תחליפים כמו הנת"ד - הוא נייר תמורת דיווידנד - הפת"ם - פיקרון תושב מקומי - או תוכניות היסכון, שכספיהם לא נועדו לשימוש חופשי של הבנק, אלא הלכו לאוצר או כונו על-ידי האוצר.

הממשלה, לעומת זאת, הוציאה אגרות-חוב צמודות למדד או לדולר. גם כאשר הירשו לחברות-ההשקעות של הבנקים להוציא ניירות מסוג דרי מה, חלק ניכר מן הכסף, כ-90% אחוז, הופקד בידו החשב הכללי באוצר, או הופנה להלוואות מכוונות, אך לא ל-בנק עצמו. (המשך בעמוד 40)